

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชุมชนบนพื้นที่สูงมีการอนุรักษ์ ป่า และได้รับประโยชน์จากการใช้พืชสมุนไพร รวมถึงการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยในปีงบประมาณ 2558 ดำเนินการ 8 พื้นที่ ได้แก่ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์ ห้วยสัปปะ และห้วยน้ำขุ่น โครงการขยายผลโครงการหลวงโป่งคำ ป่ากล้วย ปางมะโอ แม่สอง และโครงการขยายผลโครงการหลวงเพื่อแก้ปัญหาการปลูกฝิ่นอย่างยั่งยืนบนพื้นที่สูง ใน 4 ประเด็นคือ 1) ศึกษารวบรวมภูมิปัญญาการใช้พืชสมุนไพรท้องถิ่นและยาพื้นบ้านของชุมชนบนพื้นที่สูง 2) ศึกษาและคัดเลือกสมุนไพรท้องถิ่นและยาพื้นบ้านที่มีศักยภาพใช้ประโยชน์ 3) อนุรักษ์และฟื้นฟูการปลูกพืชสมุนไพร โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และ 4) ศึกษาวิธีการขยายพันธุ์พืชสมุนไพรที่สำคัญ

พบว่าภูมิปัญญาการใช้พืชสมุนไพรท้องถิ่นได้รับการรวบรวมทั้งสิ้น 896 ชนิด เพิ่มเติมในปีงบประมาณนี้ จำนวน 62 ชนิด 6 ตำรับ ได้คัดเลือกสมุนไพรและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีศักยภาพมาเพื่อพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ ในการใช้บำรุงสุขภาพ 5 ชนิด และผลิตภัณฑ์ซบสารพิษออกจากร่างกาย 1 ตำรับ และพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อใช้รักษาสุขภาพ ลดรายจ่ายและเสริมสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน จำนวน 5 ผลิตภัณฑ์ ได้ศึกษาวิธีการขยายพันธุ์พืชสมุนไพรที่สำคัญในพื้นที่และในห้องปฏิบัติการรวม 23 ชนิด นอกจากนี้ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูการปลูกพืชสมุนไพร โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า ชุมชนมีการฟื้นฟูการปลูกพืชสมุนไพรบนพื้นที่สูง 4 ชุมชน 42 ชนิด 2,045 ต้น ในพื้นที่โรงเรียน รอบครัวเรือน พื้นที่ทางการเกษตร และป่ารอบชุมชน พร้อมกันนั้นยังได้ฟื้นฟูองค์ความรู้และภูมิปัญญาการใช้พืชสมุนไพรและยาพื้นบ้านสู่เยาวชนและคนรุ่นใหม่จากการถ่ายทอดของปราชญ์ชุมชนผ่านการจัดอบรมให้ความรู้ เอกสาร และสาธิตการทำผลิตภัณฑ์

คำสำคัญ : พืชสมุนไพร ยาพื้นบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น

Abstract

The aim of research was conserved and rehabilitated the utilization and value creation of medicinal plants and folk medicine by participation of highland communities in 8 areas; Wat Chan, Huay Nam Khun and Huay Som Poi Royal project department centers, Phong Kham, Pa Kluay, Pang Ma-O, Mae Song, Kun Tuen Noi extension areas.

The results as follow; 1) In 2015, there were 62 species and 6 formulations that was studied and collected the usage of local medicinal plants and folk medicines in highland communities. Therefore, medicinal plant was collected is 896 species in the total. 2) Local medicinal plant and folk medicine were selected to value creation for commercial product, 5 species for health promotion and 1 formulation for detoxification. In addition, for highland community usage, 5 products from many medicinal plants were developed to health care, expense reduction and increasing their income. 3) The 23 species of medicinal plants were studied in the plantation methods both in the laboratory and fieldwork. Then, 4) there were 42 species (2,045 plants) rehabilitated in the school household areas, agricultural areas, and community forest in 4 communities. Moreover, the knowledge and local wisdom of medicinal plant usages was passed from folk healers to youth by training, documents and product demonstration.

Keywords : Medicinal plant, Folk medicine, Local wisdom

